

## СВІТОВА ЕКОНОМІКА ТА ГЛОБАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО

УДК 336.221.4: 061.1

JEL Classification E62

DOI 10.33111/EE.2021.46.GlygaloN\_KulykY\_TkachenkoA

**N. Glygalo**

*Teacher of the highest category*

*Department of Accounting*

*and Finance*

*Cherkasy State Business College*

ORCID <http://orcid.org/0000-0003-4587-7298>

**Н.А. Глигало**

*Викладач кафедри обліку*

*і оподаткування*

*Черкаський державний*

*бізнес-коледж*

**Y. Kulyk**

*Teacher of the highest category*

*Department of Accounting*

*and Finance*

*Cherkasy State Business College*

ORCID <http://orcid.org/0000-0002-0933-6884>

**Ю. М. Кулик**

*Викладач кафедри обліку*

*і оподаткування*

*Черкаський державний*

*бізнес-коледж*

**A. Tkachenko**

*PhD in Economics, Associate*

*Professor, Department*

*of Accounting Analysis,*

*and Taxation*

*Cherkasy State Technological*

*University*

**А. А. Ткаченко**

*к.е.н.,*

*доцент кафедри обліку, аналізу*

*і оподаткування*

*Черкаський державний*

*технологічний університет*

ORCID <http://orcid.org/0000-0002-8937-111X>

### ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПОДАТКОВИХ СТАВОК В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

АНОТАЦІЯ. Статтю присвячено дослідженню рівня оподаткування за окремими податками в Україні та країнах ЄС. Доведено актуальність визначення оптимального рівня податків задля наповнення бюджету. Визначено особливості таких податків, як податок на додану вартість, податок на доходи фізичних осіб і податок на прибуток підприємств.

У даному дослідженні використано метод порівняльного аналізу, за допомогою якого проводиться порівняння рівнів податкових

ставок в різних країнах. Визначено оптимальний рівень податкових надходжень до державного бюджету.

Проаналізовано рівень податкових надходжень до Зведеного бюджету України. Визначено основні напрямки щодо покращення податкової системи України. Доведено необхідність орієнтування на досвід високорозвинутих країн у сфері оподаткування, з обов'язковим урахуванням національних особливостей.

**КЛЮЧОВІ СЛОВА:** податки, збори, податкова система, податок на додану вартість, податок на прибуток, податок на доходи фізичних осіб.

## **COMPARATIVE ANALYSIS OF TAX RATES IN UKRAINE AND THE COUNTRIES OF THE EUROPEAN UNION**

**ANNOTATION.** The article is dedicated to the study of the level of certain taxes in Ukraine and the European Union. Proven the relevance and importance of determining the optimal taxes level in order to fill the State's budget and to ensure the performing of State's functions. Proven that the effectiveness of taxation in all countries is based on general principles, namely: social justice, simplicity and ease of payment, transparency and clarity, ease of administration, mandatory. Determined the main groups of taxes in the world. Considered the advantages and disadvantages of different types of taxes. Defined the essence and features of such taxes as value-added tax, personal income tax and corporate income.

This study uses a method of comparative analysis, that compares the levels of tax rates in Ukraine and the European Union. For Ukraine it is important to consider and study in detail all the trends that are characteristic for European Union countries to apply extensive experience in taxation. Determined the optimal level of tax revenues to the state budget. Proven that an adequate tax policy brings a balance of economic efficiency and social justice.

Analyzed the level of tax revenues to the Consolidated Budget of Ukraine for 2019, 2020. The estimate of the level of tax burden in Ukraine as a criterion of efficiency of state tax policy and tendencies of its impact on economic development is uncovered. Determined the structure of tax revenues in the budget revenues. Considered factors and reasons that do not allow to achieve the optimal level of tax revenues to the budget of Ukraine. Defined the main directions for improving the tax system and tax policy of Ukraine. Proven the necessity to focus on the experience of highly developed countries in the field of tax regulation, with a special attention to national characteristics.

**KEY WORDS:** taxes, fees, tax system, value added tax, income tax, personal income tax.

**Вступ.** Податки є основним джерелом наповнення як державного, так і місцевих бюджетів у всіх країнах. І саме фінансова функція податків виступає сьогодні на перше місце, мінімізуючи регулюючу та стимулюючу функції.

Безспірно, податкова політика має безпосередній вплив на соціально- економічний розвиток країни, на створення сприятливого клімату для залучення інвестицій, на розвиток підприємницької діяльності, на підвищення реальних доходів населення та якості життя. Тому податкова політика держави має бути ефективною з обох сторін: і щодо податків, і щодо державних видатків.

Проблема полягає у обґрунтуванні оптимального рівня податків, який би, водночас, зміг зменшити податкове навантаження та задовольнити потреби соціально-економічного розвитку країни. Адже відсутність виважених, спланованих і прогнозованих рішень в оподаткуванні суб'єктів підприємницької діяльності й ефективної податкової політики негативно вплинуло на розвиток національної економіки та призвело до збільшення тіньового сектору, корупції та недостатнього рівня довіри з боку населення [1].

Сьогодні для України актуальним залишається питання перейняття досвіду у сфері оподаткування в країн Європейського Союзу.

**Постановка завдання.** Метою роботи є аналіз ставок окремих податків в Україні та країнах Європейського союзу для визначення оптимального рівня оподаткування необхідного для забезпечення виконання державою покладених на неї функцій і зменшення податкового тиску на платника податків.

Для забезпечення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

- дослідити загальні принципи оподаткування;
- обґрунтувати переваги та недоліки окремих податків;
- визначити рівень податкових ставок за окремими податками в країнах Європейського Союзу;
- проаналізувати рівень і структуру податкових надходжень до державного бюджету України;
- визначити основні напрямки поліпшення системи оподаткування в Україні.

**Результати.** Податки є вкрай важливою і обов'язковою ланкою економічних відносин в суспільстві з моменту виникнення держави. Сучасна податкова система будь-якої країни базується на класичних принципах оподаткування, які першим визначив шотландський філософ і економіст Адам Сміт у своїй праці «Багатство народів» ще у 1776 році, а саме справедливість, рівність, визначеність, зручність. Автор стверджував, що справедливість податку стосується того, як його розмір відбивається на матеріальному становищі платників, оскільки податок повинен становити необтяжливу частку доходу громадян [2]. Цю думку у своїх працях підтримали і сучасні вітчизняні науковці, зокрема

В. Андрущенко, О. Амоша, О. Василик, А. Соколовська, С. Терещенко, В. Федосов, Н. Ткаченко та інші. Про необхідність застосування світового досвіду у сфері оподаткування доводить у своїй праці Г. Старостенко [3].

У сучасному світі кожна країна на законодавчому рівні визначає свої принципи оподаткування. Проте, майже всі вони, у тій чи тій інтерпретації, базуються на класичних принципах Сміта. Зпоміж усіх слід виділити такі загальноприйняті принципи:

1. **Справедливість:** передбачає справедливий розподіл податкового навантаження між платниками податків через горизонтальну та вертикальну їх рівність. Суть горизонтальної рівності платників податків полягає в тому, що **платники податків з однаковим рівнем доходу мають сплачувати однакову суму податків. А вертикальна рівність означає, що платники з вищим рівнем доходів мають сплачувати більшу суму податків, ніж особи з меншою платоспроможністю. Цього можна досягти шляхом застосування прогресивних податкових ставок.**

2. **Простота та зручність сплати:** платники податків мають чітко розуміти, з чого саме стягується податок і як виконувати свої податкові зобов'язання, тобто коли і де їм сплачувати податки.

3. **Прозорість та ясність:** платники податків мають розуміти, а також відслідковувати зв'язок між податковим навантаженням і кількістю суспільних благ і послуг, які отримують.

4. **Простота адміністрування:** вартість стягнення податків потрібно мінімізувати. Необхідно щоб витрати на стягнення податків не перевищували суми від їх податкових надходжень;

5. **Обов'язковість:** закріплення на законодавчому рівні обов'язку платників податків сплачувати встановлені податки, і тим самим, брати участь у фінансуванні державних видатків.

Важливою умовою є реалізація всіх принципів у межах однієї податкової системи.

У цілому в світі застосовують різні види податків у різних пропорціях. Усі відомі податки можна умовно розділити на такі групи:

1) податки на прибуток, дохід та приріст капіталу (прибутковий податок, податки на процентний дохід, дивіденди, ренту та роялті, податок на прибуток корпорацій тощо);

2) податки на заробітну плату та робочу силу (податки з роботодавців чи самозайнятих осіб як частка фонду оплати праці);

3) податки на власність (податки на використання, володіння чи передачу активів, податки на нерухомість (земля, житло), податки на спадщину тощо);

4) податки на споживання (податок на додану вартість, податок з обороту, акцизи, податки за забруднення тощо);

5) податки на міжнародну торгівлю та транзакції (податок на імпорт, податок на експорт, податок з торгівлі валютою тощо);

6) інші податки (туристичний збір, гербовий збір тощо).

Враховуючи різноманіття податків і зборів, уряди країн мають обрати таку комбінацію, яка б дозволила урівноважити негативний ефект від податкового навантаження за рахунок позитивного ефекту від вироблених за його рахунок суспільних благ. При цьому слід враховувати, що прямі податки є зручним інструментом у перерозподілі доходу на користь менш платоспроможних платників податків (у разі застосування прогресивної податкової системи) та з їх допомогою можна контролювати інфляцію. Але прямі податки, в свою чергу, зменшують купівельну спроможність платників податків, знижують стимулювання праці, стримують інвестиції та заощадження, спонукають до ухилення від сплати податків.

Перевагами непрямих податків є ширша база оподаткування (їх сплачують усі категорії населення, навіть найбідніші), викликають менше негативних емоцій під час сплати, адже включаються до ціни товару, з їх допомогою можна зменшити споживання шкідливих товарів тощо. Проте і недоліки непрямих податків теж існують, а саме: непрямі податки є регресивними за своєю природою, адже займають більшу частку в доходах бідних людей, підвищують ціни на оподатковувані товари та послуги, знижують сукупний попит, стимулюють тіньове виробництво та інше.

Окрім того, існують різні способи адміністрування податків — деякі країни застосовують принцип проживання, інші — громадянства. Принцип постійного проживання для сплати податків означає, що ті, хто проживає на території країни, мають сплачувати там податки незалежно від громадянства. Оподаткування на основі громадянства означає податкові зобов'язання незалежно від місця проживання платника. Податки на товари та послуги, як правило, стягуються в кінцевому пункті призначення, отже, країни-імпортери, як правило, стягують більше податків на споживання, ніж країни переважно орієнтовані на експорт [4].

Кожна держава формує свою систему оподаткування, враховуючи досвід інших країн, стан економіки та розвиток ринкових відносин. Оподаткування здійснюється як щодо фізичних, так і щодо юридичних осіб. Визначною ознакою оподаткування фізичних осіб є те, що воно повинне сприяти зростанню заощаджень населення країни, які в подальшому слугують одним з джерел

фінансування економіки країни. У свою чергу система оподаткування підприємств має двоїстий характер, тобто: з одного боку вона відображає інтереси держави, оскільки податки є основним джерелом доходів бюджету, а з іншого — має бути необтяжливою для підприємств, аби не спричинити зниження ефективності їх функціонування. Саме тому, оподаткування в Україні та світі завжди було одним з актуальних питань. Проведено порівняння ставок податку на додану вартість, податку на доходи фізичних осіб та податку на прибуток юридичних осіб в Україні та країнах Європейського Союзу за 2020 рік.

Податок на додану вартість (далі — ПДВ) — це непрямий податок, який входить в ціну товарів (робіт, послуг) і сплачується покупцем.

ПДВ вперше запроваджується у Данії в 1967 році, через рік у свою податкову систему ПДВ включає Франція та Німеччина, у 1969 році цей податок діє у Нідерландах та Швеції. На сьогодні ПДВ стягується у 140 країнах світу. Серед розвинутих країн ПДВ немає лише у США, де стягується податок з продажів.

Як показує сьогodнішня податкова карта, ставки ПДВ країн — членів ЄС відрізняються в різних країнах (табл. 1).

*Таблиця 1*

**СТАВКИ ОПОДАТКУВАННЯ ПДВ У КРАЇНАХ ЄС У 2020 році**

| Основна ставка | Країни                                                       |
|----------------|--------------------------------------------------------------|
| 27 %           | Угорщина,                                                    |
| 25 %           | Данія, Хорватія, Швейцарія                                   |
| 24 %           | Фінляндія                                                    |
| 23 %           | Греція, Польща, Португалія                                   |
| 22 %           | Італія, Словенія                                             |
| 21 %           | Бельгія, Ірландія, Іспанія, Латвія, Литва, Нідерланди, Чехія |
| 20 %           | Австрія, Болгарія, Естонія, Словаччина, Франція              |
| 19 %           | Німеччина, Румунія                                           |
| 18 %           | Мальта                                                       |
| 17 %           | Люксембург                                                   |
| 15 %           | Кіпр                                                         |

*Джерело:* сформовано авторами на основі [5]

Країни ЄС з найвищими стандартними ставками ПДВ — це Угорщина (27 %), Хорватія, Данія та Швеція (всі по 25 %). Кіпр і Люксембург має найнижчу стандартну ставку ПДВ у розмірі 15 % та 17 % відповідно, за ними — Мальта 18 %, Німеччина та Румунія — 19 %. Середня стандартна ставка ПДВ у ЄС становить 21 %, що на шість відсоткових пунктів перевищує мінімальну стандартну ставку ПДВ [2].

Податки на споживання є одним із найвагоміших джерел наповнення бюджету. Однак, крім основних ставок ПДВ більшість країн ЄС для окремих операцій застосовують знижені ставки податку.

У 2020 році ЄС встановив мінімальну стандартну ставку ПДВ у розмірі 15 %. Також ЄС допускає максимум 2 знижені ставки. Найнижча з яких повинна бути 5 % або вище. Держави-члени погодились, що вони можуть вільно встановлювати знижені ставки на більшість товарів і послуг. Для прикладу розглянемо стандартні та знижені ставки ПДВ у Фінляндії та Австрії.

Стандартна ставка ПДВ у Фінляндії становить 24 %. Зменшена ставка ПДВ на продукти харчування; деякі сільськогосподарські поставки; ресторани та послуги громадського харчування; безалкогольні напої становить 14 %. Зменшена ставка ПДВ на фармацевтичні продукти; внутрішній пасажирський транспорт; книги (включаючи електронні книги); газети та періодичні видання (які продаються за передплатою); проживання в готелі; допуск до спортивних змагань; використання спортивних споруд; внутрішній транспорт становить 10 %.

Стандартна ставка ПДВ в Австрії становить 20 %. Знижені ставки ПДВ на внутрішні рейси; вхід на спортивні змагання; вхід до культурних заходів і в парки розваг; дрова; деякі сільськогосподарські поставки; виробництво вина (з ферми); зрізання квітів і рослин для декоративного використання становить 13 %. Ставка ПДВ на продукти харчування; їжу на винос; водопостачання; фармацевтичну продукцію; міжнародний і внутрішній автомобільний і залізничний транспорт; газети та періодичні видання; друковані книги; електронні книги; платне та кабельне телебачення; ліцензію на телебачення; суспільні послуги; збирання побутових відходів; очищення відходів і стічних вод; ресторани; зрізання квітів і рослин для виробництва їжі; деякі сільськогосподарські поставки становить 10 %.

Факт запровадження ПДВ в Україні свідчить про формування ефективної та сучасної податкової системи, оскільки даний податок має дуже високу фіскальну ефективність і активно застосовується в багатьох країнах [6].

Розміри ставок податків в Україні визначені Податковим кодексом України [7]. Станом на 1 березня 2021 року ставки ПДВ встановлені від бази оподаткування в таких розмірах: 20 %, 14 %, 7 % та 0 %. Знижені ставки податку в Україні застосовуються до: операцій з сільськогосподарською продукцією; операцій з постачання на митну територію України лікарських засобів і медичного обладнання; показу (проведення) театральних, оперних, балетних, концертних, хореографічних, лялькових, циркових та інших вистав, постановок, виступів, кінематографічних прем'єр, культурно-мистецьких заходів тощо; операції з тимчасового розміщування (проживання), що надаються готелями і подібними засобами; експортних операцій; операції із заправки або забезпечення суден, що входять до складу Військово-Морських Сил України, Повітряних Сил України, наземного військового транспорту чи іншого спеціального контингенту Збройних Сил України; послуг з міжнародного перевезення пасажирів, багажу і вантажів залізничним, автомобільним, морським, річковим та авіаційним транспортом тощо.

Податки на доходи — найпоширеніші у всьому світі. Податок на доходи — основний вид прямих податків, який обчислюється у відсотках від сукупного доходу фізичних чи юридичних осіб.

З доходів фізичних осіб як резидентів, так і нерезидентів в Україні утримується податок на доходи фізичних осіб (далі — ПДФО).

За даними Європейської комісії з 28 держав — членів ЄС лише у 6 країнах встановлена єдина фіксована ставка податку на доходи громадян. В інших країнах ставка податку є диференційованою, тобто залежить від рівня отриманого доходу. Таких диференційованих ставок застосовують у середньому від 2 до 7 (у Люксембурзі 23-рівнева шкала). Такий підхід в оподаткуванні точніше відповідає принципу соціальної справедливості. Максимальні ставки податку на доходи фізичних осіб наведено в табл. 2.

За даними Організації європейського економічного співробітництва податкові надходження від ПДФО становлять близько третини загальних податкових надходжень (в Україні — 21,4 % у 2020 р.)



Таблиця 2

СТАВКИ ПОДАТКУ НА ДОХОДИ ГРОМАДЯН  
У КРАЇНАХ ЄС У 2020 РОЦІ

| Максимальна ставка | Країни               |
|--------------------|----------------------|
| 1                  | 2                    |
| 56,95 %            | Фінляндія            |
| 55,8 %             | Данія                |
| 55 %               | Австрія              |
| 50 %               | Бельгія, Словенія    |
| 49,5 %             | Нідерланди,          |
| 48 %               | Ірландія, Португалія |
| 45,78 %            | Люксембург           |
| 45 %               | Німеччина, Франція,  |
| 44 %               | Греція               |
| 43 %               | Італія               |
| 40 %               | Швейцарія            |
| 35 %               | Мальта, Кіпр         |
| 32 %               | Польща               |
| 31,4 %             | Латвія               |
| 31,25 %            | Фінляндія            |
| 25 %               | Словаччина,          |
| 22,5 %             | Іспанія              |
| 22 %               | Чехія                |
| 20 %               | Литва                |
| 15 %               | Угорщина             |
| 10 %               | Болгарія, Румунія    |

Джерело: сформовано авторами на основі [8]

Основна ставка ПДФО в Україні становить 18 %. Поряд з основною ставкою для окремих операцій, пов'язаних з усядкуванням майна, продажем майна, отриманням дивідендів застосовують знижені ставки — 9 %, 5 % і 0 %. Проте прогрес-

сивні ставки податку до доходів фізичних осіб в Україні не застосовуються. Слід також врахувати, що окрім ПДФО в Україні із доходів фізичних осіб утримується і військовий збір 1,5 %.

Корпоративний податок або податок на прибуток — це податок на прибуток юридичних осіб. Основою для обчислення податку є внутрішній і зовнішній дохід підприємства. Усі європейські країни оподатковують корпоративний дохід, проте розбіжності у встановленні максимальних граничних ставок податків є достатньо суттєвими (табл. 3).

*Таблиця 3*

**СТАВКИ ОПОДАТКУВАННЯ ПРИБУТКУ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ  
У КРАЇНАХ ЄС У 2020 РОЦІ**

| Максимальна ставка | Країни                                        |
|--------------------|-----------------------------------------------|
| 1                  | 2                                             |
| 35 %               | Мальта                                        |
| 34 %               | Бельгія                                       |
| 33,33 %            | Франція                                       |
| 26 %               | Греція                                        |
| 25 %               | Австрія, Данія, Ірландія, Іспанія, Нідерланди |
| 24 %               | Італія                                        |
| 21,6 %             | Швейцарія                                     |
| 21 %               | Португалія                                    |
| 20 %               | Фінляндія, Естонія                            |
| 19 %               | Польща, Словенія Чехія                        |
| 17 %               | Люксембург                                    |
| 16 %               | Румунія                                       |
| 15,825 %           | Німеччина                                     |
| 15 %               | Латвія, Литва                                 |
| 12,5 %             | Кіпр                                          |
| 10 %               | Болгарія                                      |
| 9 %                | Угорщина                                      |

*Джерело:* сформовано авторами

Так, на Мальті, у Бельгії та у Франції податки на прибуток найвищі і досягають відповідно 35 %, 34 % і 33,3 %. Найліберальнішими в оподаткуванні прибутку підприємств є Угорщина та Болгарія: максимальні ставки даного податку складають 9 % в Угорщині і 10 % у Болгарії.

Для підприємств малого та середнього бізнесу у деяких країнах ЄС діють спрощені системи оподаткування та встановлені знижені ставки податку на прибуток, зокрема: у Франції ставка податку на прибуток складає 33,33 % і застосовується до компаній зі щорічним оборотом від 250 млн євро, для компаній з оборотом до 250 млн євро діє ставка 31 %, знижена ставка податку 28 % застосовується до перших 500 тис. євро отриманого прибутку.

У Португалії також усе не просто: при стандартній ставці 21 % додатково нараховується муніципальна надбавка 1,5 %. До підсумкової суми додається державна надбавка, яка залежить від обсягу доходу 0 % (дохід до 1,5 млн євро), 3 % (дохід 1,5 — 7,5 млн євро) і 5 % (дохід більше 7,5 млн євро). Це означає, що максимальна ставка буде дорівнювати 31,5 % при умові, що дохід компанії перевищить 7,5 млн євро.

Середньоевропейська ставка податку на прибуток підприємств становить 18,7 % — це нижче середньосвітових 22,8 % [4].

Відповідно до Податкового кодексу базова (основна) ставка податку на прибуток в Україні становить 18 % [7]. Одночасно з базовою ставкою під час провадження страхової діяльності резидентами визначено ставки податку на дохід за окремими договорами страхування у розмірах 3 % і 0 %. Під час провадження букмекерської діяльності, діяльності з випуску та проведення лотерей, азартних ігор (у тому числі казино) ставка податку на дохід встановлюється у розмірі 10 % і 18 %. Ставки 0 %, 4 %, 6 %, 12 %, 15 % і 20 % застосовуються до доходів нерезидентів та привієняних до них осіб із джерелом їх походження з України.

Хоча податки є не єдиним джерелом надходжень до бюджету, крім них законодавство виділяє ще збори, неподаткові надходження, благодійні, добровільні внески, трансферти та інші джерела, саме податки визначають стабільність у надходженнях до бюджету, яка є необхідною для формування планів бюджету на наступні роки та прогнозування можливих змін.

Обсяги податкових надходжень бюджету визначаються станом розвитку економіки країни, кількістю економічних агентів та їх активністю, які відповідно до положень національного податкового законодавства зобов'язані здійснювати відрахування на користь держави, а також потребами держави щодо перерозподі-

лу ВВП і фінансового забезпечення реалізації державних програм. Природа податкових вилучень обумовлює характер утворення податкових надходжень бюджету, формування яких здійснюється державою шляхом вилучення частини доходів чи інших активів платників податків на основі реалізації конституційного права на суверенітет в оподаткуванні. Податкові надходження посідають провідне місце серед різних методів мобілізації бюджетних ресурсів та інструментів державного регулювання економіки, вони є найадекватнішим і найоб'єктивнішим відображенням стану національної економіки (економічного зростання або спаду) [9].

Проаналізуємо податкові надходження до Зведеного бюджету України за 2019–2020 роки (табл. 4).

*Таблиця 4*

**ПОКАЗНИКИ ВИКОНАННЯ ЗВЕДЕНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ  
ЗА ДОХОДАМИ**

| Показники                                  | Роки   |        | Темп росту |          | Питома вага,<br>2020, % |
|--------------------------------------------|--------|--------|------------|----------|-------------------------|
|                                            | 2019   | 2020   | %          | млрд грн |                         |
| ДОХОДИ, у тому числі:                      | 1289,8 | 1376,7 | 106,7      | 86,8     | 100,0                   |
| Податкові надходження,<br>у тому числі:    | 1070,3 | 1136,7 | 106,2      | 66,4     | 82,6                    |
| ПДВ                                        | 378,7  | 400,6  | 105,8      | 21,9     | 29,1                    |
| Податок та збір на доходи<br>фізичних осіб | 275,5  | 295,1  | 107,1      | 19,6     | 21,4                    |
| Податок на прибуток<br>підприємств         | 117,3  | 118,5  | 101,0      | 1,2      | 8,6                     |
| Інші податки і збори                       | 298,8  | 322,5  | 107,9      | 23,7     | 23,4                    |
| Неподаткові надходження                    | 212,9  | 234,4  | 110,1      | 21,6     | 17,0                    |

*Джерело:* сформовано авторами на основі [10]

Отже, за підсумками 2020 року податкові надходження до зведеного бюджету України склали 1136687,2 млн грн або 82,6 % від усіх надходжень. Найбільшу питому вагу в структурі податкових надходжень бюджету займає ПДВ з вітчизняних та імпортованих товарів — 29,1 %. На другому місці ПДФО (у тому числі військовий збір) — 21,4 %. Податок на прибуток підприємств складає 8,6 %.

Позитивним в бюджеті України у 2020 році є виконання загального фонду за доходами державного бюджету на 102,2 %. Основними платежами, за рахунок яких відбулось перевиконання, стали ПДВ (+40,2 млрд грн), у першу чергу за рахунок удосконалення роботи системи моніторингу відповідності податкових накладних критеріям оцінки ступеня ризиків, ліквідації схем з податку на додану вартість, і ПДФО (у тому числі військовий збір), які принесли додатково 6,0 млрд грн [10].

Як і в більшості країн світу переважна частка податкових надходжень у бюджет України формується за рахунок податків. Однак цього недостатньо, оскільки за європейськими нормами неподаткові надходження у структурі бюджету держави мають складати не більше, ніж 5 % [11].

Серед проблем, які не дають можливості досягти оптимального рівня податкових надходжень до бюджету, є:

- зменшення кількості національних підприємств;
- зниження обсягів виробництва;
- зростання безробіття (рівень безробіття в Україні за даними Державної служби статистики станом на 1.10 2020 року складав 9,3 %) [12];

- нестабільність податкової системи України, що призводить до високих податкових ризиків для бізнесу й обмежує можливість довгострокового планування (зміни до Податкового кодексу України лише протягом 2020 року вносилися 17 разів);

- розбіжності між податковим і бухгалтерським обліком;
- значні витрати часу й коштів суб'єктів підприємницької діяльності на ведення податкового обліку й сплату податків.

Неефективність податкової політики викликає явище ухилення від сплати податків. Тому для стабілізації ситуації, вкрай необхідно, орієнтуючись на досвід високорозвинутих країн, запровадити ефективні напрямки покращення системи оподаткування в Україні. Такими напрямками можуть бути:

- запровадження прогресивного оподаткування доходів;
- звільнення доходів у межах прожиткового мінімуму від ПДФО;

- збільшення податків на дарунки, придбання предметів розкоші тощо;

- зниження ставки ПДВ на високотехнологічні, наукомісткі, екологічно безпечні виробництва, а також галузі, що видобувають природні ресурси;

- підвищення ставки ПДВ для виробництв з використанням застарілих технологій;
- збільшення рентних платежів за використання невідновлюваних ресурсів, за забруднення навколишнього середовища та акцизів на шкідливі для здоров'я людини товари;
- розробка ефективних систем штрафів і санкцій для адміністративних і кримінальних правопорушень;
- впровадження доступних електронних сервісів податкових органів, що дасть можливість скоротити час обслуговування платників;
- проведення інформаційно-просвітницьких заходів серед платників податків.

Таким чином, у процесі економічного зростання країни податки відіграють провідну роль. Тому податкова політика будь-якої держави має бути спрямована на стимулювання виробництва, інноваційної та інвестиційної діяльності, споживчого попиту, а також на посилення регулюючої і контролюючої функцій держави щодо сплати податків.

**Висновки.** Для сучасної соціально-економічної системи податкова політика постає дієвим важелем. Де, з одного боку, забезпечує рівномірність і стабільність надходжень до бюджету, а з іншого, стимулює платників податків до розвитку бізнесу, удосконалення технології виробництва тощо. За допомогою податкових інструментів держава може створювати умови для прискореного розвитку певних галузей чи виробництв, надавати соціальну підтримку певним верствам населення. Саме оптимальна система оподаткування максимізує позитивні ефекти від перерозподілу податків і мінімізує негативні наслідки для добробуту та продуктивності платників податків. Іншими словами, система оподаткування має відповідати певним принципам.

З проведеного дослідження видно, що ідентичних податкових систем не існує. Так само, як і не існує єдиноправильної та ефективної для всіх системи оподаткування.

Податкова система та податкова політика можуть бути ефективними лише тоді, коли враховано досвід високорозвинутих країн, але враховано і специфічні умови національної економіки, трудові традиції населення, а також багато інших факторів.

Позитивний аналіз доходів Зведеного бюджету України свідчить про те, що неефективною є не сама бюджетноподаткова політика країни, а механізми її реалізації.

## Література

1. Романюта Е. Моніторинг рівня податкового навантаження в Україні та країнах ЄС [Електронний ресурс] / Е. Романюта // Податки і фінансова політика. Світ фінансів. — 2017. — №2(51). — Режим доступу до ресурсу: <http://sf.wupn.edu.ua/index.php/wof/article/viewFile/1128/1131>
2. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / А. Смит ; пер. с англ. В. С. Афанасьев. — М. : Эксмо, 2007. — 957 с.
3. Старостенко Г. Г. Світовий досвід та вітчизняна практика оподаткування банківської діяльності [Електронний ресурс] / Г. Г. Старостенко, Н. П. Мацелюх, А. В. Сурженко // Економіка та держава. — 2021. — № 2. — Режим доступу до ресурсу: [http://www.economy.in.ua/pdf/5\\_2015/7.pdf](http://www.economy.in.ua/pdf/5_2015/7.pdf)
4. Піонтківська І. Податки у світі: навіщо нам потрібні податки та як створити ефективну систему оподаткування? [Електронний ресурс] / І. Піонтківська // Вісник. Офіційно про податки. — Режим доступу до ресурсу: <http://www.visnuk.com.ua/uk/news/100016559-podatki-u-sviti-navischo-nam-potribni-podatki-ta-yak-stvoriti-efektivnu-sistemu-opodatkuvannya>
5. Податок на додану вартість [Електронний ресурс] // Вікіпедія. Вільна енциклопедія. — Режим доступу до ресурсу: [https://en.wikipedia.org/wiki/Value-added\\_tax](https://en.wikipedia.org/wiki/Value-added_tax)
6. Матвійчук Л.О, Гоменюк І.В. Економічна сутність ПДВ та його роль у формуванні дохідної частини державного бюджету України [Електронний ресурс] / Л.О. Матвійчук, І.Гоменюк І.В. // Глобальні та національні проблеми економіки. — 2016. — № 11. — Режим доступу до ресурсу: <http://global-national.in.ua/archive/11-2016/157.pdf>
7. Податковий кодекс України, від 02.12.2010 № 2755/VI [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
8. List of Countries by Personal Income Tax Rate [Електронний ресурс] // TRADING ECONOMICS. — Режим доступу до ресурсу: <https://tradingeconomics.com/country-list/personal-income-tax-rate>
9. Нікітішин А.О., Хозінська І. С., Пасічник В.В. Податкові надходження: сучасний стан та роль у бюджетній політиці [Електронний ресурс]. // Міжнародний журнал економіки. — 2013. — С. 63–68. — Режим доступу: [http://www.rusnauka.com/32\\_PRNT\\_2013/Economics/3\\_149335.doc.htm](http://www.rusnauka.com/32_PRNT_2013/Economics/3_149335.doc.htm).
10. Бюджет 2020 року [Електронний ресурс] / Міністерство фінансів України. — Режим доступу до ресурсу: <https://mof.gov.ua/uk/current-year-budget-information>
11. Михайленко В.В., Сокирко О.С. Аналіз динаміки податкових надходжень до державного бюджету України [Електронний ресурс] / В.В. Михайленко, О.С. Сокирко. — Режим доступу до ресурсу: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/01/134.pdf>
12. Державна служба статистики України. Офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

## References

1. Romaniuta, E. (2017) Monitoring the level of tax burden in Ukraine and EU countries. *Taxes and fiscal policy. The world of finance*, 2 (51). Retrieved from: <http://sf.wunu.edu.ua/index.php/wof/article/viewFile/1128/1131> [in Ukrainian].
2. Smit, A. (2007). Research on the nature and causes of the wealth of nations. — Moscow: Eksmo. 957 p. [in Russian].
3. Starostenko, H., Matseliukh, N., & Surzhenko, A. (2021). World experience and domestic practice of banking taxation. *Economy and state*, 2. Retrieved from: [http://www.economy.in.ua/pdf/5\\_2015/7.pdf](http://www.economy.in.ua/pdf/5_2015/7.pdf) [in Ukrainian].
4. Piontkivska, I., (2020). Taxes in the world: why do we need taxes and how to create an effective tax system? *Herald. Officially about taxes*. Retrieved from: <http://www.visnuk.com.ua/uk/news/100016559-podatki-u-sviti-navischo-nam-potribni-podatki-ta-yak-stvoriti-efektivnu-sistemu-opodatkuvannya> [in Ukrainian].
5. Value-added tax. *Wikipedia. The free encyclopedia*. Retrieved from: [https://en.wikipedia.org/wiki/Value-added\\_tax](https://en.wikipedia.org/wiki/Value-added_tax) [in English].
6. Matviichuk, L., & Homeniuk, I. (2016). The economic essence of VAT and its role in the formation of the revenue side of the state budget of Ukraine. *Global and national economic problems*, 11. Retrieved from: <http://global-national.in.ua/archive/11-2016/157.pdf> [in Ukrainian].
7. Tax Code of Ukraine № 2755/VI. (2010, December 02). *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> [in Ukrainian].
8. List of Countries by Personal Income Tax Rate. (2021)/ *TRADING ECONOMICS*. Retrieved from: <https://tradingeconomics.com/country-list/personal-income-tax-rate> [in English].
9. Nikitishyn, A., Khozinska, I., & Pasichnyk, V. (2013). Tax revenues: current status and role in budget policy. *International Journal of Economics*, 63–68 pp. Retrieved from: [http://www.rusnauka.com/32\\_PRNT\\_2013/Economics/3\\_149335.doc.htm](http://www.rusnauka.com/32_PRNT_2013/Economics/3_149335.doc.htm) [in Ukrainian].
10. The budget for 2020. (2021). *Ministry of Finance of Ukraine*. Retrieved from: <https://mof.gov.ua/uk/current-year-budget-information> [in Ukrainian].
11. Mykhailenko, V., & Sokyрко, O. Analysis of the dynamics of tax revenues to the state budget of Ukraine. Retrieved from: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/01/134.pdf> [in Ukrainian].
12. State Statistics Service of Ukraine. Official website. (2021). Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 30.03.2021 р.